MONITOR
Na R. P. 1770.
Nro LVII.
d. 18. Lipca.

Virtus ſtabilitatem, firmitatem, conſtantiam totius vitæ complectitur.

Cicero de finibus Lib. III.

GDyby ludzie byli zawſze w ſzczęśćiu ſtatecznym, ſtaliby ſię bez pochyby pyſznemi y odſtępcami cnoty. Przeciwność uczy człowieka żyć z ludźmi dobrze. Czyni go albowiem ſłodkim, ludzkim, pokornym, y znaiącym ludzkiey natury niedoſtatki. Ta mu daie poznać moc wyżſzą nad ſobą, ktora łatwo, gdy Iey ſię podobać będzie, może przerwać pomyślności oſnowę naymilſzą

y niby naygruntownieyſzą. Upokarza ſię przeto y uniża pod tą ſkrytą, ale wſzyſtko mogącą czuiąc ſię być władzą. Przebacza łatwo inſzych upadkom, nie gniewa ſię, y nie żali na fortunę, bo ſtaie mu wprędce na myśli piękny ow Cycerona ſentyment: *Hominem me eſſe ſcio eâ lege natum, ut omnibus fortunæ telis ſit expoſita vita mea.* Wiem że człowiekiem rodziłem ſię podobnym do innych ludzi; Toć też życia moiego rodzay powinien być koniecznie podobny do życia innych ludzi. A przeto ieżeli ia błądzę częſto, y onym zbłądzić przytrafi ſię, ieżeli inni podobney ze mną poſtaci, y iedneyże natury doznaią rożnych odmian, iakimże prawem y ia mogę ſię od nich wymowić? Przeciwność y nieſzczęście bywaią początkiem ſławy y wielkości człowiekowi. Miłym bardzo y kontentuiącym oko Boſkie widokiem nazwał Seneka człowieka cierpliwego, y paſſuiącego ſię mężnie z zawziętą fortuną, à nieuſtępuiącego krokiem iednym od cnoty. Schnie y więdnieie cnota bez przeciwnika.

Nie-

Niewyda ſię wielkość duſzy, ſtateczność ſentymentow w roſkoſznym, y nieznaiącym człowieku: co to ieſt umartwienie. Ani ſubtelne, rozbieraiące grunt, podział cnoty ſłowa, ſprawią tyle impreſſyi o mowiącego doſkonałości, ile ſprawi zapatrywanie ſię na weſołą minę, y nieodmienność humoru iego pod czas burzy, y okropney na oſobę iego natarczywości.

Land-Graffa Haſſyi ſławnego owego woiownika przykład pokazuie nam co to za śliczny widok z mężnego człowieka, nieupadaiącego podło pod ciężarem ſwoich przeciwności. W polu y attaku był to Zołnierz y Wodz nie porownany, w zwycięſtwie nie zuchwały, nie roſpuſtny, zwyciężonym y niewolnikiem będąc u Karola V. Ceſarza, tak weſołym, tak przytomnym zawſze widzieć ſię dał, iako by był wolnym, y zażywaiącym w pokoiu doſtoieńſtwa ſwoiego. Słowa iednego przeciwnego bądź to Ceſarzowi, bądź ſwoim przedſięwzięciem

ciom y loſſom z uſt iego nieſłyſzano w więzieniu. Na koniec gdy mu ſmutną y przerażaiącę nowinę przynioſł Poſeł graiącemu w ſzachy z Xięciem Emeſtem także więźniem: ze napiſany iuż ieſt y zapieczętowany dekret od Ceſarza na głowę iego za podnieſienie broni, on nie zmarſzczywſzy czoła, nie odmieniwſzy nic wſpaniałego ſerca, kończył daley grę ſwoię. Po ktorey ſkończoney z niewypowiedzianą ſpokoynością roſporządzał dom, y ſamemu Ceſarzowi reſpekt oświadczył przyzwoity, przyimuiąc ten loſſ z woli iego chętnie, rownie iakoby przyimował z więzienia uwolnienie.

W Poganach dawnych nawet cnotliwych Mężach, podziwiamy y uwielbiamy tę cnotę, ktora przeciwieńſtwami y gwałtownymi złey fortuny prześladowaniami ſtwierdzona ieſt, nakſztałt drzewa, ktore przez burźliwe wiatry ieźli ſię nie złamie, albo nie obali, zapewne głębiey y gruntowniey wkorzeni ſię.

Wię-

Więcey nasz rozum znayduie pociechy y przekonania w przykładzie owych sławnych Kuryuszow, Kamillow Rzymskich, w mierności y pracy cnotliwie żyiących, niżeli w gadatliwey acz prawdziwey o ubostwie Seneki nauce, ktora się niezgadzała z chciwością y lichwiarstwem Jego.

Mocnieyszą nam pobudkę do cierpliwości, y statecznego w cnocie wytrwania czynią: Sokratesa niewinne od Obywatelow niewdzięcznych aż do śmierci prześladowanie bez narzekania od niego przyimowane. Milcyadesa więzienie po zwycięstwach y po uczynieniu Athen Oyczyzny swoiey Panią Grecyi. Starego Scypiona osądzenie na mizerne do nikczemney wioski iedney z Rzymu wygnanie aż do schyłku dni iego. Scypiona młodszego po zniesieniu Kartaginy wieczney y zawziętey Rzymu przeciwnicy okrutna zguba. Themistoklesa przyciśnienie od złych Obywatelow podeyrzenia pełnych aż do tego punktu,

że

że ſię do Krola Perſkiego nieprzyiaciela Oyczyzny uciekać muſiał, gdzie ſię on miłośnikiem ſwoiey pokazał Oyczyzny na podziw świata, nie chcąc dzielności y ſzczęścia ſwoiego przeciwko niey zażywać; à niżeli obſzerne y gorliwe piſma o cierpliwości przez tych, ktorzy iey żadnego w życiu ſwoim nie dali dowodu.

Rodzą ſię niektorzy właśnie z tą naturą ludzie, ażeby innym żywo dokuczali. Maią ſię za obrotnych, ſławnych, wielkich, kiedy drugich niſzczą, albo gubią. Maią ſię za lepſzych, kiedy zaſłużeńſzym, cnotliwſzym od ſiebie, zagrodzą gwałtem przyſtęp do godności, do urzędu cnocie ich powinnego, w rzeczy ſamey popełniaią wyſtępek nayciężſzy, przeciwko ſprawiedliwości fundamentalney ſpołeczeńſtwa Ludzkiego, y każdego Narodu cnocie. Tym czaſem y te czarney krwi burzenia, te ich zawziętości nad cnotliwymi wykonywane z tryumfem, y powodzeniem acz wſzelakiey

lakiey

iakiey godne kary, nie ſą bez pożytku dla Narodu, iako to wyraził pięknie y rzetelnie ieden mądry Polityk:

Alit æmulatio ingenia, & nunc invidia, nunc admiratio incitationem accendit.

Tymi ludzkich paſſyi, à drugich ſtateczności przykładami, tymi fortuny odmianami napełniaią ſię Tomy; formuie ſię ſerce do cnot obywatelſkich, z iednych obrzydliwość ku wyſtępkom, z drugich miłość ku cnocie na wzor ſobie biorąc, tak dalece iż zdaie ſię że źli tyle do ſławy dobrym pomagaią: iż bez nich ſławnymi byćby nie mogli. A tak wracaiąc ſię do naypierwſzey myśli, od ktorey teraźnieyſzą uwagę poczęliśmy: rzecz ieſt naypewnieyſzą, że przeciwności, umartwienia, dotkliwości naywiękſzę nietylko nieſzkodzą człowiekowi, ale go też czynią doſkonałym, y od innych ukochanym, gdy ſię przeciwnościom odciągnąć niepozwoli z drogi

cnoty y ſprawiedliwości. Nikczemnych zaś ludzi to ieſt zdanie tak rozumieć że ſą nieſzczęśliwymi, gdy co cierpią; że ſą godni pośmiewania, y wzgardy, gdy im ſię nieſzczęści, y niepowodzi tak, iakby żądali.